

II. Ulaştırma ve Lojistik Ulusal Kongresi

22-23 Kasım 2018, Sakarya
<http://www.ulk.ist/>

Küresel Tedarikçi Riskine Farklı Bir Yaklaşım: Finans Temelli Endeks Modeli Önerisi

Oylum Şehvez Ergüzel

Arş. Gör.
Sakarya Üniversitesi
oylum@sakarya.edu.tr

Hakan Tunahan

Doç. Dr.
Sakarya Üniversitesi
htunahan@sakarya.edu.tr

Öz

Bu çalışma, işletmelere farklı ülkelerdeki tedarikçilerin finansal riski konusunda gösterge niteliği taşıyacak bir endeks modeli önererek, en iyi ülke tedarikçi yaklaşımı kapsamında, tedarikçilerin finansal riskleri değerlendirirken temel alınması gereken küresel, makro ve mikro göstergeleri ortaya koymaktır. Ortaya konulan çalışmayla, firmaların, tedarikçilerinin maruz kalacağı olası küresel, makro ve firma temelli olarak, mikro riskleri dikkate alarak en iyi maliyetli ülkeyi belirleyebileceği endeks modeli önerilmektedir.

İşletmelerin maliyetlerini düşürme gereksinimleri, kendi sınırları ötesinde yer alan tedarikçilerden faydalanma ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. “Küresel tedarik” (global sourcing) bu ihtiyacın nasıl karşılanacağı sorusunun cevabı olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel tedarik, farklı jeopolitik sınırlarda yer alan küresel pazarlardan gelen mal ve hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Küresel tedarikçinin amacı ürün ve hizmetlerin gönderiminde küresel avantajdan yararlanmaktır. Bu avantajlar düşük maliyetli ve vasıflı iş gücü, düşük maliyetli ham madde, düşük vergiler ve sübvansiyonlar gibi ekonomik faktörlerden oluşmaktadır. Söz konusu avantajlar kapsamında toplam satın alma maliyeti, düşük maliyetli ülke tedarikçi ve en iyi maliyetli ülke tedarikçi gibi farklı yaklaşımlar ortaya konulmuştur. Toplam satın alma maliyeti (TCO) bir malın veya hizmetin edinme, kullanma ve satın alma ile ilişkili tüm maliyetleri açıklamak için kullanılan bir ifadedir (Ellram and Siferd, 1993). TCO, sadece mal alım fiyatına bakmak yerine, genel olarak bir tedarikçi ile iş yapma maliyetlerini göz önüne almaktadır. Düşük maliyetli ülke tedarikçi ise, daha düşük üretim maliyetine ve alıcıya kültürel ve/veya coğrafi olarak önemli bir mesafeye sahip ülkelere odaklanan küresel kaynak kullanımını (Kusaba, 2011). Düşük üretim maliyeti, düşük ham madde maliyeti ve işçilik maliyetini içerecektir (Dev, 2017). En iyi maliyetli ülke tedarikçi literatürde yeni yer almaya başlayan bir kavram olması nedeniyle, literatürde henüz tam bir tanımı yapılmamıştır. Dev (2017) göre, en iyi maliyetli ülke tedarikçi sadece düşük malzeme maliyeti ve düşük iş gücü maliyeti değil, aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilirlik, çevreci tedarik zinciri, lojistik maliyeti, tedarikçilerin entegrasyonu, farklı ürünlere yönelik seçici talepler ve tercihlerin yanı sıra bir ülkenin makro ekonomik özellikleri ve demografisi gibi yeni faktörleri de göz önünde bulunduran kaynak kullanım yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu faktörler yenilikçi ve

maliyet etkili fırsatlarla sonuçlanmakta, ayrıca şirketlerin küresel rekabetteki konumunu daha da güçlendirmektedir.

Bu teorik bağlamda, küresel tedarik ağı içerisinde yer alan işletmelerin, tedarikçi seçiminde sadece üretim ve iş gücü maliyetinin düşük olması kriterlerini göz önüne alarak rekabetçi bir avantaja sahip olmaları mümkün görünmemektedir. Alanındaki literatürde yeni ele alınmaya başlayan ve yeni bir kavram olarak ortaya çıkan “en iyi maliyetli ülke yaklaşımı” ve toplam sahip olma maliyetlerinin dikkate alınmasının gerekliliği, ülke riski analizlerine farklı bir boyut kazandırmıştır. Çalışma, küresel tedarik zincirinde oluşan talebin en büyük iki belirleyicisi olan Avrupa Birliği ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nin , petrol ve doğal gaz gibi özel ürünler dışında, en fazla ithalatı gerçekleştirdiği, ülkeler olan; Hindistan, Çin, Brezilya, Meksika, Ukrayna, Polonya, Güney Afrika, Kanada, Türkiye ve İsrail ele alınmıştır.

Çalışmada önerilen finans temelli tedarikçi risk endeksi modeli, küresel, makro ve mikro olmak üzere üç temel risk faktöründen oluşmaktadır.

Küresel risk faktörleri, “Dünya Ekonomik Forumu” tarafından, yıllık olarak, düzenli açıklanan “Küresel Risk Raporu”na dayanmaktadır. Rapora göre, küresel olarak iş yapmada dikkate alınması gereken ilk beş risk, kurgulanan endekste küresel risk göstergelerinin çıkış noktası olarak ele alınmıştır. Bu riskler, “işsizlik”, “finansal krizler”, “ulusal hükümetlerin başarısızlıkları”, “enerji fiyatlarında yaşanan şoklar” ve “toplumsal olaylar” olarak sıralanmaktadır. Endeks modelinde söz konusu risk faktörleri ile ilişkilendirilen finansal değişkenler kullanılmaktadır. Makro risk faktörleri ise, “Dünya Bankası” tarafından, yıllık olarak, düzenli yayınlanan “Doing Business” göstergeleri ve ülkelere özgü finansal göstergeler yer almaktadır. Mikro faktörler ise, araştırma konusu ülkelerde yer alan halka açık firmaların finansal tablolarında yer alan ve tedarik zinciri performansının etkilediği finansal tablo kalemlerinin ele alınmasıyla oluşturulmaktadır. Endekste her bir risk faktörü ilgili ülkenin borsa pazar endeksi ile ilişkilendirilmektedir.

Tedarikçi ve tedarikçi ülke seçiminde “düşük maliyetli ülke tedariki”ne dayanan yaklaşımlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Söz konusu yaklaşımlar, düşük üretim maliyeti, düşük ham madde maliyeti ve işçilik maliyetini içermektedir. Ancak, günümüzde meydana gelen teknolojik gelişmeler ve ortaya çıkan yeni küresel risklerle birlikte, sadece düşük ham madde maliyeti ve işçilik maliyetine odaklanan modeller yerine, aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilirlik, çevreci tedarik zinciri, lojistik maliyeti, tedarikçilerin entegrasyonu, farklı ürünlere yönelik seçici talepler ve tercihlerin yanı sıra bir ülkenin makro ekonomik özellikleri ve demografisi gibi yeni faktörleri de göz önünde bulunduran modellerin kullanımını gereksinimi ortaya çıkmaktadır. En iyi maliyetli ülke tedariki literatürde yeni yer almaya başlayan bir kavram olması nedeniyle, bu alanda oldukça sınırlı sayıda çalışma vardır. Bu çalışma, diğer çalışmalardan farklı olarak, literatürde yeni yer almaya başlayan bir kavram olarak, en iyi maliyetli ülke tedariki kavramına dayanmaktadır. Ayrıca, günümüzde “post- certain era” olarak nitelendirilen dönemle birlikte belirsizlik giderek artmakta ve bu belirsizlik ortamında, küresel tedarik zincirinde ortaya çıkan risklerde farklılaşmaktadır. Çalışmamız bu yönüyle de, ülkelerin risklerini küresel

riskler, makro riskler ve mikro riskler olarak gruplandırarak, işletmelerin maruz kaldığı günümüz küresel risklerini de ele almaktadır.

Çalışmamız, “Dünya Ekonomik Forumu” tarafından, yıllık olarak, düzenli açıklanan “Küresel Risk Raporu”na dayanmaktadır. Söz konusu raporda, Türkiye’nin verileri 2016 yılına kadar mevcuttur ve bu nedenle Türkiye için 2016 yılı verileri dikkate alınmakta, diğer ülkeler için ise 2017 yılı verileri kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Tedarik Riski, Finansal Risk, Modelleme